

Remissvar promemoria ”Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet”, Fö2023/01488

TCO önskar avge yttrande angående promemorian ”Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet”. TCO:s medlemsförbund organiserar cirka 1.2 miljoner tjänstemän i privat och offentlig sektor. Fackförbundet Vision har medlemmar som arbetar i räddningstjänsten och elförsörjningen. Vision har deltagit i beredningen av detta remissvar.

Sammanfattning av TCO:s synpunkter:

Räddningstjänst och elförsörjning är centrala samhällsfunktioner. Att tillse att dessa så långt det är möjligt säkras även i händelse av krigsfara eller krig är väsentligt. TCO tillstyrker därför i huvudsak Försvarsdepartementets förslag men vill lämna följande synpunkter:

- Strukturer för en samverkan mellan MSB som bemanningsansvarig myndighet och kommunerna måste säkerställas.
- Det bör finnas en flexibilitet för den enskilde när det gäller tidpunkten för grundutbildning och repetitionsutbildning. Regelverket gällande uppskov bör ses över, särskilt avseende civilpliktiga.
- För att rätt kompetens ska finnas för att fullgöra uppdraget samt för individens säkerhet bör utbildningsbehovet utredas nogsamt. Den enskilda individens tid ska inte heller tas i anspråk för utbildning som inte kan bedömas nödvändig.
- Ersättningen för tjänstgöringen bör inte vara lägre än den civilpliktiges inkomstbortfall och eventuella kostnader.
- MSB och Svenska kraftnät bör i samråd med berörda fackliga organisationer analysera tillgången till personer med rätt kompetens inom de berörda områdena på kort och lång sikt.

Samverkan mellan MSB och kommunerna

MSB ges enligt förslaget uppdraget att vara bemanningsansvarig myndighet och stå för behövlig grund- och repetitionsutbildning för individerna som kommer att fullgöra civilförsvarsplikt inom

räddningstjänsten. Kommunernas räddningstjänst ska vid behov utnyttja resursförstärkningen. TCO ser, liksom utredningen, att samarbetet mellan MSB och kommunerna kommer att vara av stor vikt. Vision har tidigare i remissvar "Förslag till strategi och handlingsplan för personalförsörjning av deltidsbrandmän (MSB 2022 13359)" till MSB påpekat att det finns en utmaning i att två olika huvudmän ansvarar, i det fallet för bemanningen gällande deltidsbrandmän. Liksom vid bemanningen av deltidsbrandmän är det viktigt att kommunerna och MSB när det gäller civilpliktiga inom räddningstjänsten arbetar i nära samverkan. MSB och kommunerna måste tillsammans säkerställa att de civilpliktiga, som troligtvis kommer att ha delvis olika individuella förutsättningar för uppdrag inom räddningstjänst, ges rätt utbildning samt att det finns beredskap hos kommunerna för att om behovet uppstår kunna ta tillvara kompetensen.

Viss flexibilitet krävs

Det finns flera skäl för att regelverket kring civilplikt ska tillämpas med viss flexibilitet. Ingreppet i den individuella friheten ska vara så lindrig som möjligt och förutsättningar att delta i totalförsvaret vara så goda som möjligt. Civilpliktiga har ofta viktiga ordinarie uppdrag och en alltför rigid tillämpning av civilplikten kan därför riskera att förorsaka samhällsstörningar. Flexibiliteten bör till exempel gälla tidpunkten för grundutbildning och repetitionsutbildning. Regelverket gällande uppskov avseende civilpliktiga bör ses över särskilt. Det finns exempel på personer som inte beviljats uppskov att genomföra en repetitionsövning inom ramen för värnplikten, trots en kombination av långvarig psykisk ohälsa och att nyligen ha tillträtt en ny tjänst efter en periods sjukersättning. TCO inser vikten av att det civila försvaret bemannas med rätt kompetens, men anser samtidigt att tilliten till systemet gynnas av att det finns en viss möjlighet att ta personliga hänsyn till vid vilken tidpunkt utbildningar och repetitioner ska genomföras.

Rätt utbildning

Rätt utbildning för den civilpliktige är väsentlig för att kunna fullgöra uppdraget, men det är också en fråga om individens och andras säkerhet. Utbildningsbehovet bör därmed variera något beroende på den civilpliktiges tidigare erfarenheter. Det är viktigt att det säkerställs att alla civilpliktiga får tillräckliga kunskaper. Det är samtidigt angeläget att den tid som individen måste avsätta för grundutbildning och repetition inte blir längre än vad som krävs. Utbildningslängden ska därmed vara tillräcklig men inte längre än vad som är motiverat utifrån uppdraget, både för att minimera inskränkningen i den individuella friheten och för att begränsa statens kostnader. När det gäller civilplikt inom räddningstjänsten bedömer MSB att det behövs en 12 dagar lång inledande

grundutbildning och att det därefter krävs repetitionsutbildning under tre dagar med femårsintervaller. Det framgår inte av promemorian hur den bedömningen har gjorts. TCO anser därför att det ytterligare bör utredas om detta är en väl avvägd utbildningslängd, utifrån räddningstjänstens behov. Detsamma gäller innehållet i utbildningen. Utredningen anger att MSB kommer att behöva upphandla utbildning av annan aktör. Det är av stor vikt att innehållet i och kvaliteten på utbildningen säkerställs oavsett utbildare.

När det gäller elförsörjningsområdet föreslås Svenska kraftnät få uppdraget att utbilda de civilförsvarspliktiga. Svenska kraftnät genomför redan i dag utbildningar för den så kallade insatsstyrkan för nätreparationer. Denna styrka utgörs i dag av cirka 300 personer. Utredningen föreslår att behovet av kompletterande utbildningsinsatser för civilpliktiga inom elförsörjningsområdet ska utredas vidare. Det framgår därmed inte om civilplikten kommer att innebära att fler personer kommer att omfattas än de cirka 300 personer som i dag finns i insatsstyrkan. I dag utbildar Svenska kraftnät insatsstyrkan då det gäller reparation, men det anges att behovet även kan finnas gällande bemanning av driften. När det gäller elförsörjningsområdet är det därför oklart hur många personer som skulle kunna omfattas. Inte heller vilka kostnader detta skulle innebära eller hur förslaget ska finansieras har utretts ännu. Det är därmed svårt för TCO att bedöma effekterna av förslaget.

Inkomstbortfall bör kompenseras i sin helhet

Att frånvara från sin anställning för att fullgöra utbildning för totalförsvarsplikt orsakar ett inkomstbortfall för den enskilde. Detta inkomstbortfall kompenseras i dag inte fullt ut. I promemorian saknas beräkningar och övervägningar gällande individens ekonomiska kompensation och det konstateras endast att en ekonomisk förlust uppstår för den som fullgör civilplikt genom grund- och repetitionsutbildning. TCO anser att staten fullt ut ska kompensera individen för inkomstbortfall och kostnader.

Kompetensförsörjningsbehoven måste analyseras löpande

MSB anger i rapporten att det i dag finns ca 16 000 hel- och deltidsanställda brandmän. Bemanningen av kommunal räddningstjänst består enligt myndigheten av två tredjedelar (69 %) brandmän anställda med beredskap, vilka benämns deltidsbrandmän i rapporten. Inrapporterat i årsuppföljningen enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) fanns det per 2021-12-31 totalt 10 932 deltidsbrandmän. Det stämmer också, enligt TCO:s uppgifter, väl med övrig statistik tex att Storstockholm har ca 800 anställda brandmän. Därutöver finns möjligheten till räddningsvärn – frivilliga

som kompletterar den ordinarie räddningstjänsten men det är fråga om ett mindre antal personer.

Detta innebär att det utöver de som idag har relevant kompetens för uppgiften behöver utbildas ytterligare ett stort antal civilpliktiga inom brandförsvaret. Brandförsvaret har också en redan ansträngd arbetsbelastning vilket innebär att det kan både av arbetsmiljöskäl och med hänsyn till det ordinarie uppdraget kan vara svårt att frigöra de personer som behövs till det civila försvaret. En liknande situation finns inom elförsörjningsområdet. Personer med rätt kompetens är svåra att rekrytera och arbetsbelastningen hög. För att civilplikten ska fungera så att Sverige är väl rustat vid förhöjd beredskap och ytterst krig måste därför frågor om kompetensförsörjning inom relevanta sektorer ha hög prioritet. TCO anser att MSB och Svenska Kraftnät ska få i uppdrag att löpande analysera tillgången till relevant kompetens inom brandförsvaret och elförsörjningen, samt att föreslå åtgärder som behöver vidtas om relevant kompetens saknas. Uppdraget ska genomföras i samråd med berörda fackliga organisationer.

Therese Svanström
Ordförande

Anders Printz
Utredare